

HÉRAKLÉSZ 5

SZEREPLŐK:

HÉRAKLÉSZ
AUGIÁSZ

ZEUSZ
KÉT THÉBAI

1

Héraklész marhák csontvázai közt horkolva alszik, egy csontváz a kezében. Kiáltások. Héraklész. Két thébai orrbefogva be.

ELSŐ Agyonette magát. Megint.

MÁSODIK Ne ordíts!

ELSŐ (*halkabban és dühösebben*)

Munkánként egy ökörrel több a bére!

MÁSODIK Te megcsinálnád?

ELSŐ Hát te?

MÁSODIK Jöjjön a

Dicshimnusz.

ELSŐ (*rémulten*) Minden strófa?

MÁSODIK (*felháborodva*) Orrbefogva?

EGYÜTT Ő, aki Némea hidráját –

Fejüket rázzák.

Némea szörnyű oroszlánját –

Helyeslően bólogatnak.

lefejezte –

Fejüket rázzák.

Ő ki oroszlánt fojtott meg s lefejezte a hidrát,

Szarvasünöt s a vetés-dúló vadkant lefülelte

Héraklész ásít.

Ő kit Alkméne fogant Amphitrüon nyoszolyáján

Vigyorognak.

Ámde nem Amphitrüöntől –

Mennydörgés. A thébaiak egymás arcába köpnek.

Isteneket mocskolsz, disznó!

Hangosabban.

Ó hősi Héraklész,

Amphitrüon fia, négy nagy tettnek tettese, jöjj és

Augiász istállóját méltóztass kipucolni,

Add a karod minekünk ma ötödször, felszabadítónk!
Szükségünk van sajnos a húsrá, de űzd el a bűzét!

Héraklész befogja az orrát.

ELSŐ Az ökrök száma munkaszám szerint.
MÁSODIK Ez az ötödik munka.

ELSŐ Öt ökör.

HÉRAKLÉSZ Csináljátok ti. (*Horkol.*)

EGYÜTT Héraklész te vagy.

HÉRAKLÉSZ (*feláll, hivalkodva*)

Én felszabadítom Thébát a bűztől.

Előleget.

Egy ökör felbödül; most vágják le.

THÉBAIAK Ott bög előleget.

Behozzák az ökröt.

HÉRAKLÉSZ (*leül*)

Mehettek.

THÉBAIAK Gyorsan dolgozz, a hazának

Kell a karunk.

Hátsó díszlet: Théba romokban, rongyos lakosság.

HÉRAKLÉSZ És én. Hagyjatok enni.

A thébaiak el. Héraklész megeszi az ökröt.

2

Augiász istállója, két oldalán folyó. Héraklész be, orrbefogva.

HÉRAKLÉSZ Augiász!

Augiász be.

AUGIÁSZ Héraklész. Mit akarsz?

HÉRAKLÉSZ Kitakarítom az istállót.

AUGIÁSZ Fél kézzel? (*Héraklész elengedi az orrát, összeesik; Augiász nevet, Héraklész ismét befogja az orrát, és föláll.*) Hasatok élvezi húsomat, trágyájához orrotok túl finom. És ha istállómban a pestis bűzlik: pestis nélkül talán halhatatlanok vagytok? A vég a kezdetben, a holtak az ágyékokban tanyáznak. Mi kifogásod a trágya ellen? Milyen sokáig bűzlik? Ereszd el orrodát. Három nap múlva lélegezni se tudsz a szag nélkül, mely orrodát repesztí az első napon. A trágya nő, a szag sűrűsödik. Te nem érzed: lakosa vagy. Ötödik munkád? (*Héraklész az ujjain számol, bólint.*) Ismerted Szüszifoszt? Hallod, hogy szarnak a teheneim? (*Zene.*) Se vége, se hossza. A hatodik szám elmarad. Az ürülék a hús másik feltétele. És végső alakja. A szaró közösségből egyetlen kiút a holtak demokráciája. Két folyó. Válassz köztük. Egyetlen folyó benyel mindent, húst vagy trágyát, egyre megy, és le a tengerbe vele. Egy vödör, egy lapát. (*A zsinórpadrásról vödör és lapát.*) Lapátolj. Kettőt is kaphatsz. Egnél többel nem dolgozhatsz két kézzel egy időben. Két lapát nem több egnél, kétezer se több, ha ennyi a trágya. És teheneim gyorsan szarnak, hallhatod. (*Zene.*) Kész nem leszél így, és nem így leszél kész: hiába kotorászol a nyéllal. És ne reméld, hogy

vem a fogdám, minden tett behálóz a következőben, minden szabadság új igába fog, győztes, kit győzelmei győznek le, Héraklészba erőszakolt Héraklész. Készséggel tápláltatok nőekkel a hidrát, siketesen utolsó sikolyuk iránt, saját végső üvöltésekre várva, mikor az oroszlán már férfiakat zabált. Megfojtottam az oroszlánt, visszatértem véres bőrében, több volt rajtam a seb, mint a hús, és ti meg akartátok tartani a nőket. Kilenc napon át vagdosztam a hidra fejait, tüzelt pecsételtem le nyakait, a maradékot a kutyáknak, négykézláb, kifulladásra érkeztem vissza a ti fellélegző Thébátokba, és a kis nyavalyák óriásivá nőttek. Nincsenek többé, most meg trágya nélkül akarjátok a húst. Haláltokat lecsökkentettem négy alakkal, most az életet a vége nélkül akarjátok, gyilkosságot sohanapján: halhatatlanságot. Vissza veszem a tetteimet. Állj meg, idő. Gördülj vissza, idő. Térj vissza bundádba, némeai oroszlán. Hidra, ülted el ismét fejeidet. Ésatöbbi. (*Taps Thébából. Hangok: Halljátok, hogy gondolkodik. Ez aztán dialektika. Héraklész, a gondolkodó. Héraklész trágyaival hajigálja meg a közönséget. Frenetikus tetszésnyilvánítás. Hangok: Nézzétek, hogy dolgozik. Héraklész, a dolgozó. Menjetek be a házaikba, ne zavarjátok munka közben.*)

Figyeld meg, Théba, hogy most mit teszek

Héraklészszal, tetteid tettesével:

Trágyába lököm, sírja trágya, mely

Növekszik s eltemet lakosaiddal.

(*Héraklész feláll, hogy a trágyába ugorjon. Elhányja magát.*)

Köpök Thébára s rátok, én a Senki,

Senki fia, aki semmit se tett.

Zeusz egy felhőn. Befogja orrát.

ZEUSZ Végezd a munkád, Héraklész fiam!

HÉRAKLÉSZ Mért én, apám?

ZEUSZ Végezd el, nézd a béred.

Int. Egy másik felhőn Hébe vonul tova. Meztelen, és szintén befogja orrát.

HÉRAKLÉSZ Maradj! Mily mell! Mily comb! – Gyerünk ganézni.

Véged, ganéj! Héraklész már a régi.

Büdösnek mondtam imént ezt a súlyt?

A rágalmazóra öklöm lesújt.

Orrára csap.

Munka szépsége, szar parfümje, te,

A legszentebb cél előérzete!

Megjelenik egy féltékeny bika.

Üdv, kan-társam. Mit akarsz? Harmadik

Lábam nem teheneidtől mered fel.

Üdvösségem másik réten legeg.

Túl sok a szarvad?

A bika támad.

Nos, jó.

Bikaviadal. Héraklész győz, és a vödör elé fogja a bikát.

Húzd!

A bika engedelmeskedik és beleesik a folyóba.

Megállj!

Héraklész kihúzza a vödörhöz kötött bikát a folyóból.

Héraklész, húzz!

A bika nem mozdul.

Öt nyaláb fű a béred.

A bika húz.

És egy tehén az üdvöd.

A bika gyorsabban húz.

Ettől éled. –

A vödör is te töltsd meg és ürítsd ki.

A teljes bérért teljes munka kell.

A bika megpróbálkozik a trágyakotrói szakmával, a trágya Héraklészra hull, nem pedig a vödörbe.

Tökéletlen tükör! Fél-munkaeszköz!

Egész ha nem vagy, ne légy semmi sem.

Héraklész bedobja a bikát a folyóba. A vödör is bepottyyan vele.

Bikám! Levonom béredből.

AUGIÁSZ
HÉRAKLÉSZ

Folyó,

Légy a bikám. Tartsd meg a bikát, és köpd ki a vödört. Nem mosnád tisztára az istállót? A tengerről lemondhatsz. Partjaid felfalnak majd. Teheneim telirondítanak. Teheneim seggével falnak majd fel partjaid. Partjaid pofáival rondítanak teli a teheneim.

AUGIÁSZ
HÉRAKLÉSZ

Tiéd a tehén?

S tiéd a ganéj.

Eldobja a lapátot. Tiltakozások Thébából.

Szarok Thébára.

Halljukhalljuk és pfojpfuj Thébából. Hébe tovavonul felhőjén.

Héraklész ismét felveszi a lapátot.

Thébéért. Folyó, a vödört!

Augiász, egy vödört.

AUGIÁSZ
HÉRAKLÉSZ

Hol a bikám?

Felhős Atyám, folyódnak adj fület,

Fiad szavára ne legyen süket.

Csönd.

Ki fontosabb neked: Folyód? Fiad?

Parancsold neki óhajtásomat.

Csönd.

Csönedben, Atyám, izzadságszagom.

Zeusz egy felhőn, karjában meztelen nő.

ZEUSZ

Buzgalom nélkül nincsen jutalom.

Dolgozz.

El.

HÉRAKLÉSZ

Dolgozzak? Lapátom is idd meg.

Bedobja a lapátot a folyóba.

Légy mit elloptál tőlem, a lapátom,

Vödöröm s bikám, folyó. Baloldali

Folyó, te is. Kettő többet mos egynél.

Ha nincs füled számomra, halld az öklöm,

Beszéde megzaboláz s más mederbe

Terel téged és folyásodat is.

Fölfelé.

Figyeld csak, mint lesz szolgálom a vized.

Nem segítettél – nézd, hogy segíték

Magamon most, és folyód mit csinál,
Midőn igámba görbül, mert muszáj.

Harcol a folyóval.

Folyó, nincs tested, csak a testtelenség?
Folyó, nincs súlyod más, mint az enyém?
Ki vagy, ellenség, harcterünk is egyben,
Ki velem felfegyverkezve szorongatsz?
Minden nyak megbékél igám alatt,
Igám számára neked nincs nyakad.

Egy tehén lép a folyóhoz, vedel és hugyozik.

Köszönöm példád. Vízszabályozás.

Iszik.

Torkolatod

Hugyozik.

és forrásod vagyok.

Tedd dolgomat – az istálló ragyogjon.
Belek útvesztőjében tévelyegsz?
Hol van folyásod, mely ezer bikányi
Erejével fokozta fel erőmet,
S most rámpolcolod gyöngeségedet,
Mely porszemet se bír mozdítani,
Szavamra és erőmre is süket,
Homokszem csak testem gépezetében.
Mít tehetünk még? Fogd vödöröm, lapátom,
S Héraklész Héraklész lesz, a bikám.

Kétkezi munka.

Világot jobb mozgatni, mint a mocskát!

Gátépités.

Nézd, lábammal miként jár-keel hegyed.
Nézd, folyód hegyed előtt fölmered.

Mennydörgés.

Elfelejtettelek megkérdezni? Hagyd, hogy
Megváltoztassam világod, papa.
Augiász, istállódból vedd ki barmod,
Én jövök, két-folyó-erős Héraklész,
Vizek ura és istálló-cseléded,
Karom és erőm immár a folyó,
Az én karom görbítette igába,
Gyöngeségem görbítette igába.
A barmaim!

AUGIÁSZ

KIÁLTÁS THÉBÁBÓL Húsunk a halaké!

HÉRAKLÉSZ (megnyitja a gátat)

Térj ki utamból, szarvasmarhatartó.
Most én jövök, Héraklész, a folyó, kit
Héraklész vezet, a folyóvezérlő.

Mennydörgés.

Tudom, hogy jól dörögsz. Én meg jól értem a dörgést,
És vezetem folyamod bárhova, gáttalanul.

Tél. A folyó jégbe dermed.

Hé, hát ez mi?
AUGIÁSZ Héraklész, a folyóvezérlő.
HÉRAKLÉSZ (fölfelé) Te kezdted.
Letépi az égről a napot, a kezében tartja, míg a jég meg nem olvad. Kéz és istálló lángol.
Hol van teled?

AUGIÁSZ Istállóm ég.
HÉRAKLÉSZ (nézi megfeketült kezét) Valóban?
De nem sokáig. Helyet.
A folyó mossa az istállót.

Hét ökör vár!
Örömujjongás Thébából. Kiáltások: Éljen Héraklész! Bravó! Hogy volt! Héraklész visszafütyöli a helyére a hegyet és a folyókat.

HÉRAKLÉSZ A munka kész van. És most: add a bérem.
Mennydörgés és villámlás.

AUGIÁSZ Bért neked teheneim adnak inkább.
Héraklész, holnapi trágyádban viszlát.

HÉRAKLÉSZ Tiéd a tehén?

AUGIÁSZ És tiéd a trágya.

HÉRAKLÉSZ Trágyát bér nélkül ad folyóm neked.
Enyém istálló s barmod. Ég veled.

Széttépi Augiászt a levegőben és darabjait a folyóba dobja, majd lehozza az eget, megragadja Hébet. A lakodalom előtt két thébai be.

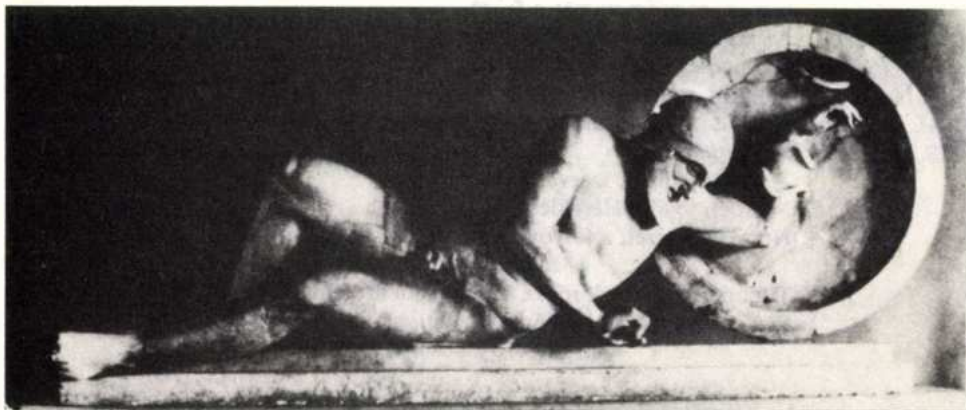
THÉBAIAK Ő ki oroszlánt fojtott meg s lefejezte a hidrát,
Szarvasünet s a vetés-dúló vadkant lefejezte,
S Augiász bűz-fazekát, istállóját kipucolta,
Ő kit Alkméne fogant Amphitrüón nyoszolyáján —
Vigyorognak.

Ámde nem Amphitrüöntől —
Behúzzák nyakukat. Csönd.
Nem, nem —
Bikabögés.

Amphitrüöntől.

Öt tett tettese, add a karod minekünk ma hatodszor.
Héraklész begöngyöli és zsebre vágja az eget.

EÖRSI ISTVÁN fordítása

Sebesült görög harcos szobra az Akropoliszról